

Krugman, Paul. 2013. Kako je srušen argument štednje
[The New York Review of Books](#), 6.5.2013. - Peščanik.net, 21.5.2013.
Preveo Ivica Pavlović

Prikazane knjige: [The Alchemists: Three Central Bankers and a World on Fire](#) by Neil Irwin, Penguin 2013; [Austerity: The History of a Dangerous Idea](#) by Mark Blyth, Oxford University Press 2013; [The Great Deformation: The Corruption of Capitalism in America](#) by David A. Stockman, PublicAffairs 2013

U normalna vremena, jedna aritmetička greška u ekonomskom članku bila bi potpuno nevažna za ostatak sveta. Ali u aprilu 2013. otkriće takve greške – zapravo, programske greške u elektronskoj tabeli, uz nekoliko drugih omaški u analizi – ne samo što je postalo glavna tema ekonomske struke, nego je dospelo na naslovne strane medija. Iz te perspektive, možemo da zaključimo da je to otkriće promenilo tok svetske politike.

Zašto? Zato što je članak o kojem je reč, [Growth in a Time of Debt](#) (Rast u vreme zaduženosti), čiji su autori ekonomisti sa Harvarda Karmen Rajnhart i Kenet Rogof, stekao status temelja debate o ekonomskoj politici. Otkad je objavljen proračun u ovom članku, štedljivci – to jest, promoteri fiskalne štednje, ili naglog oštrog rezanja državne potrošnje – koristili su njegove navodne rezultate za odbranu svojih stavova i napade na svoje kritičare. Na argumente da je, kako je Džon Mejnard Kejns jednom ustvrdio „vreme rasta, a ne kriza, pravo vreme za štednju“, uporno se odgovala tvrdnjama da su Rajnhart i Rogof pokazali da je čekanje katastrofalno, da se privreda urušava kad državni dug pređe 90 odsto BDP-a.

Ovaj članak je možda imao veći direktni uticaj na javnu debatu nego bilo koji raniji rad u istoriji ekonomije. Na tvrdnju o tih 90% pozivali su se kao na presudni argument za štednju razni ljudi, od Pola Rajana, bivšeg potpredsedničkog kandidata koji predsedava Komitetom za budžet u Kongresu, preko Olija Rena, glavnog ekonomskog zvaničnika Evropske komisije, do uredništva *Washington Posta*. Tako su nakon otkrića da je navodni prag od 90% samo rezultat programskih grešaka, izostavljanja podataka i čudnih statističkih tehnika, mnogi istaknuti pojedinci iznenada ispali magarci.

Međutim, prava je misterija zašto je taj rad uopšte shvaćen toliko ozbiljno, pa zatim i kanonizovan. Od samog početka, kritičari su bili vrlo zabrinuti zbog metodologije i zaljučaka ovog rada, i ta zabrinutost je svima trebalo da bude znak za oprez. Štaviše, članak Rajnhart-Rogof je zapravo bio druga po redu studija koju su kao presudni dokaz prigrabili zagovornici štednje, a koja se potom srušila pod pažljivijom analizom. Otprilike isto se dogodilo, doduše nešto manje spektakularno, kada su se štedljivci oduševili radom Albeta Alesine i Silvije Ardagna, koji je navodno dokazao da rezanje državne potrošnje ne izaziva veliki negativni uticaj na ekonomski rast,

nego je možda čak i ekspanzivno. Zašto onda ovaj drugi rad nije primljen sa većim oprezom?

Prvo treba reći nekoliko stvari o novijoj istoriji štednje kao doktrine i kao realnog eksperimenta.

Na početku je bio mehur. Bilo je mnogo, mnogo knjiga posvećenih ekonomskom rastu – u stvari, previše knjiga. Kao što ćemo videti, nagon da se bavimo senzacionalnim detaljima rasta, umesto pokušaja da shvatimo dinamiku pada, stari je problem i ekonomije i ekonomske politike. Za sada je dovoljno reći da su do početka 2008. i Amerika i Evropa bile osuđene na pad. Postale su preterano zavisne od pregrejanog tržišta nekretnina, domaćinstva su bila u prevelikim dugovima, finansijski sektori bili su nedovoljno kapitalizovani i previše rašireni.

Sve što je bilo neophodno za rušenje ovih kula od karata bio je neki negativni potres i na kraju je implozija američkih *subprime* kredita odigrala tu ulogu. Do jeseni 2008. pukli su mehuri nekretnina na obe strane Atlantskog okeana, i čitava severnoatlantska ekonomija se upustila u „razduživanje“, to jest u proces gde mnogi dužnici pokušavaju – ili bivaju prinuđeni – da istovremeno otplate dugovanja.

Zašto je to problem? Zbog međuzavisnosti: vaša potrošnja je moj prihod, a moja potrošnja je vaš prihod. Ako i ja i vi istovremeno pokušavamo da smanjimo zaduženost rezanjem potrošnje, oba prihoda padaju – a opadanje prihoda može dodatno da pogorša zaduženost jer proizvodi nezaposlenost.

Ljudi koji poznaju ekonomsku istoriju gledali su kako se ovaj proces odvija 2008. i 2009. uz jeziv osećaj prepoznavanja, jer je to sasvim očigledno bio isti proces koji je doveo do Velike depresije. Početkom 2009. ekonomski istoričari Beri Ajhengrin i Kevin O'Rurk objavili su šokantne tabele koje pokazuju da je prvih godinu dana u periodu 2008-2009. u trgovini i industrijskoj proizvodnji bilo potpuno uporedivo sa prvih godinu dana krize 1929-1933.

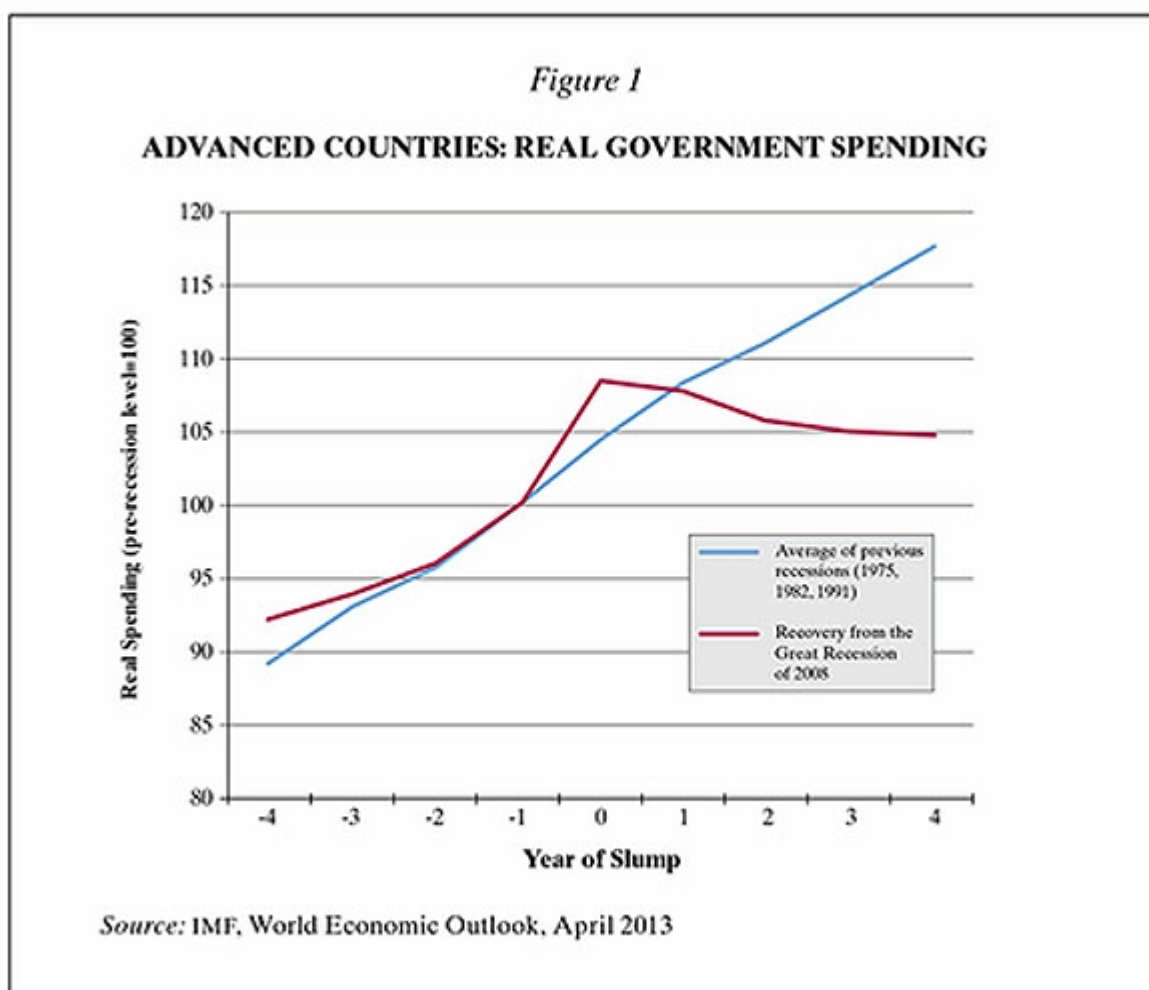
Dok su izbijanje Velike depresije pratile mere koje su pogoršavale pad – podizanje kamatnih stopa u pokušaju da se zadrže zlatne rezerve, rezanje potrošnje u pokušaju uravnoteženja budžeta – 2008. i 2009. godinu su obeležile ekspanzione monetarne i fiskalne mere, naročito u SAD, gde Federalne rezerve nisu samo spustile kamatne stope, nego su i ušle na tržište i kupovale sve, od komercijalnih hartija do dugoročnog državnog duga, dok je Obamina administracija progurala program povećanja potrošnje i smanjenja poreza od 800 milijardi dolara. Evropski postupci su bili manje dramatični – ali s druge strane, zbog jačih socijalnih država u Evropi možda nije bilo toliko potrebe za planskim stimulativnim programom.

Neki ekonomisti (uključujući i mene) upozoravali su otpočetak da su ove monetarne i fiskalne mere, iako dobrodošle, bile nedovoljne za borbu sa ozbiljnim ekonomskim potresom. I zaista, do kraja 2009. bilo je jasno da je kriza, iako se situacija stabilizovala, dublja nego što je vlast priznavala, i da će verovatno biti upornija nego

što su oni mislili. Dakle, moglo se očekivati da će uslediti drugi krug stimulansa za borbu protiv ekonomskog nazadovanja.

Međutim, ono što se zapravo desilo bio je iznenadni preokret.

Knjiga Nila Irvina, *The Alchemists* pokazuje nam tačno vreme i mesto gde su sve najveće razvijene zemlje izvršile taj nagli zaokret od stimulansa ka štednji. Vreme je početak februara 2010; a mesto je, pomalo bizarno, zabačeno kanadsko arktičko naselje Ikaluit, gde je grupa od sedam ministara finansija održala jedan od svojih redovnih susreta. Ponekad su (često) takvi sastanci samo ceremonijalne prilike, pa je i na ovom bilo dosta ceremonijalnog, uključujući sirovo meso od foke koje je posluženo kao poslednja večera (svi strani posetioci su to odbili da jedu). Ali ovoga puta se dogodilo nešto značajno. „U izolaciji kanadske divljine“, piše Irvin, „lideri svetske ekonomije kolektivno su se složili da je njihov najveći izazov sada drugačiji. Izgledalo je da se ekonomija popravlja; bilo je vreme da se okanu podsticanja rasta. Nema više stimulansa.“

Realna državna potrošnja razvijenih zemalja

Koliko je ovaj politički zaokret bio presudan? Grafikon 1, preuzet iz poslednjeg izdanja World Economic Outlook MMF-a, pokazuje kako je realna državna potrošnja u ovoj krizi izgledala u poređenju sa ranijim recesijama; na grafikonu, nulta godina je godina pred recesiju (2007. u današnjoj krizi), a potrošnja se meri u odnosu na nivo te osnovne godine. Ono što vidite je da je opšte uverenje da prisustvujemo neobuzdanoj državnoj potrošnji pogrešno – naprotiv, nakon kratkog poleta 2009, državna potrošnja je počela da pada i u Evropi i u SAD, a sada je prilično ispod svog normalnog trenda. Zaokret ka štednji je bio vrlo realan, i prilično drastičan.

Još na prvi pogled ovaj zaokret je predstavljao veoma čudan izbor. Standardni udžbenici ekonomije kažu da smanjenje državne potrošnje smanjuje ukupnu potražnju, što vodi do manje proizvodnje i manje zaposlenosti. Ovo može da bude dobro ako se privreda pregrejava i inflacija raste; u suprotnom, mogu se pokrenuti nepovoljni efekti smanjene državne potrošnje. Centralne banke (Fed, Evropska centralna banka, slične ustanove drugde) mogu da spuste kamatne stope i tako podstaknu privatnu potrošnju. Međutim, nijedan od tih uslova nije važio 2010, niti važi danas. Najveće razvijene privrede su duboko depresirane i nema ni naznaka inflatornog pritiska. Istovremeno, kratkoročne kamatne stope, koje su manje-više pod kontrolom centralne banke, praktično su na nuli, što ne ostavlja mnogo prostora da se monetarnom politikom nadoknadi smanjena državna potrošnja. Dakle, osnovni ekonomski udžbenici kažu da je štednja kakvu smo videli veoma preuranjena i da sa njom treba pričekati dok privreda ne ojača.

Pravo je pitanje onda zašto su ekonomski lideri tako spremno bacili udžbenike kroz prozor.

Jedan mogući odgovor je da nikad nisu ni verovali u ono što piše u udžbenicima. Namački politički i intelektualni establišment nikada se nije mnogo oslanjao na kejnzijansku ekonomiju; kao ni Republikanska partija u SAD. U vreme najvećeg usijanja oštre ekonomske krize – u jesen 2008. i zimu 2009 – ovi nerazumni glasovi mogli su do izvesne mere da se nadjačaju; ali čim se situacija smirila ponovo su počeli da deluju.

Grčka kriza je šokirala skoro sve, računajući i novu grčku vladu koja je preuzela vođenje države u oktobru 2009. Novo rukovodstvo je znalo da ga čeka budžetski deficit – ali tek je po preuzimanju vlasti shvatilo da je prethodna vlada vodila duple knjige i da su i deficit i nagomilani dug u hartijama bili mnogo veći nego što je iko mislio. Kako su investitori počeli da shvataju ovu vest, Grčka se, pa zatim veći deo Evrope, našla u novoj krizi – ne u krizi propalih banaka nego propalih država, koje ne mogu da se zadužuju na svetskim tržištima.

To je bila loša vest za sve i grčka kriza je bila kao dar sa neba za anti-kejnzijance. Upozoravali su na opasnost deficitarne potrošnje; sada je grčki debakl naizgled pokazivao koliko je opasna fiskalna raskalašnost. Do današnjih dana, svako ko kaže

da fiskalna štednja nije dobra, a posebno ako tvrdi da nam je potreban još jedan krug stimulansa, može očekivati optužbu da pokušava da od Amerike (ili Britanije, zavisno od toga gde je) napravi novu Grčku.

Ako je Grčka bila primer iz života, članak Rajhart i Rogofa pružio je matematičko utemeljenje. Njihov rad je, kako se činilo, pokazao ne samo da dug škodi rastu, nego i da postoji „prag“, neka vrsta okidača, kada dug pređe 90% BDP-a. Ako se pređe ta tačka, govorele su njihove brojke, ekonomski rast prestaje. Grčki dug je, naravno, već bio veći od tog magičnog broja. Što je još važnije, velike razvijene zemlje, uključujući i SAD, funkcionisale su sa velikim budžetskim deficitima i približavale se pragu. Kada spojite Grčku i članak Rajnhart-Rogof, činilo se da imate dobar razlog za oštro i naglo skretanje ka štednji.

Ali zar takvo skretanje ka štednji u ekonomiji koja je još uvek depresirana privatnim razduživanjem ne bi rezultiralo trenutnim negativnim uticajem? Ne brinite, poručivao je drugi neverovatno uticajni akademski članak [*Large Changes in Fiscal Policy: Taxes Versus Spending*](#) (Velike promene u fiskalnoj politici: porezi ili potrošnja), Alberta Alesine i Silvine Ardagna.

Jedna naročito dobra stvar u knjizi Marka Blajta *Austerity: The History of a Dangerous Idea* jeste kako on ocrta uspon i pad ideje „ekspanzione štednje“, koja tvrdi da će smanjenje potrošnje zapravo dovesti do veće proizvodnje. Kako on pokazuje, ova ideja se često dovodi u vezu sa grupom italijanskih ekonomista (on ih naziva „momci sa Bokonija“) koji su svoj uticaj vršili kroz niz radova – vremenom sve histeričnijih i sve nestručnijih – što je kulminiralo 2009. analizom Alesine i Ardagne.

U suštini, Alesina i Ardagna su svom snagom napali kejnzijansku teoriju da rezanje potrošnje u slaboj ekonomiji proizvodi dodatno slabljenje. Kao Rajnhart i Rogof, i oni su poređali istorijske dokaze u prilog toj tvrdnji. Prema Alesini i Ardagni, za velikim smanjenjem potrošnje u razvijenim zemljama po pravilu je sledila ekspanzija, a ne kontrakcija. Razlog je, tvrdili su, to što odlučna fiskalna štednja stvara poverenje u privatnom sektoru, a ovo uvećano poverenje prevazilazi svako direktno posustajanje usled manjih državnih izdataka.

Kako Mark Blajt dokumentovano pokazuje, ova ideja se proširila kao požar. Alesina i Ardagna su održali posebnu prezentaciju u aprilu 2010. pred Savetom za ekonomske i finansijske poslove Evropskog saveta; analiza je ubrzo ušla u zvanične izjave funkcionera Evropske komisije i Evropske centralne banke. Tako je u junu 2010. Žan Klod Triše, tadašnji predsednik ECB, odbacio zabrinutost da bi štednja mogla da naškodi rastu:

Što se tiče ekonomije, ideja da bi mere štednje mogle da proizvedu stagnaciju je netačna... Zapravo, u ovim okolnostima, sve što pomaže povećanju poverenja domaćinstava, preduzeća i investitora u održivost javnih finansija dobro je za konsolidaciju rasta i otvaranja radnih mesta. Čvrsto verujem da će u današnjim

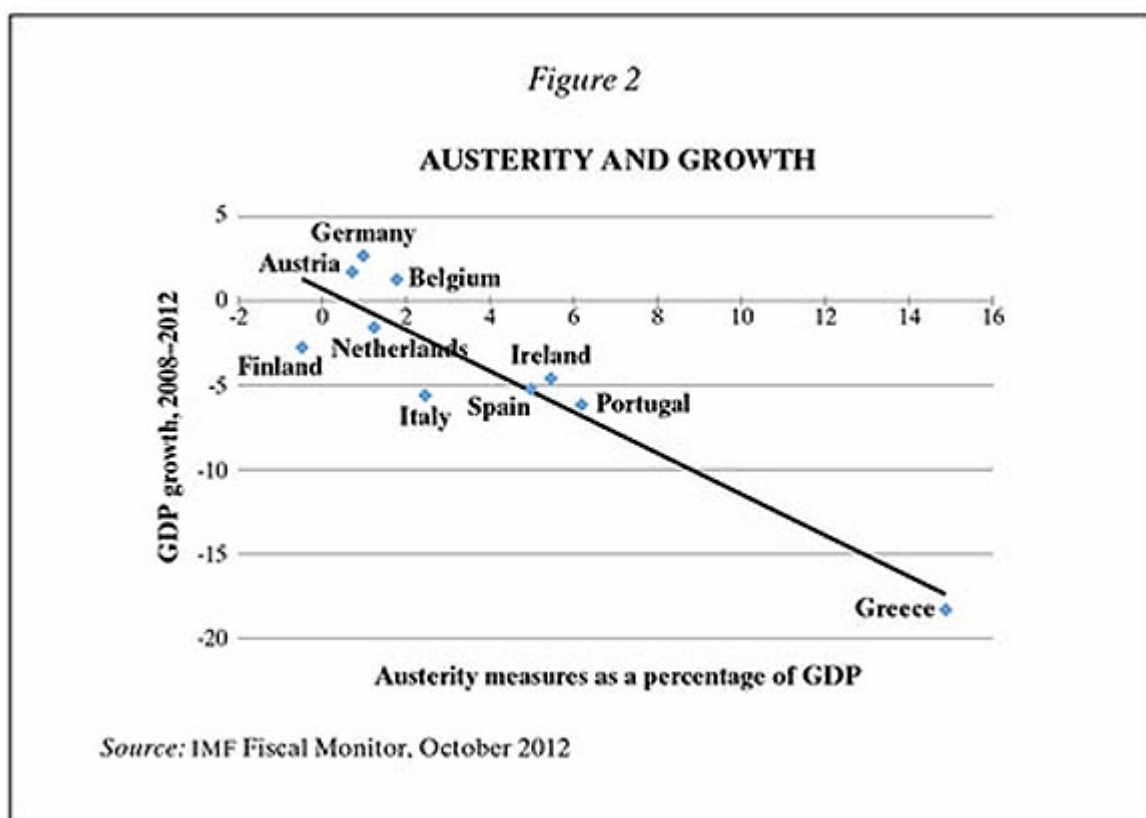
okolnostima mere koja pospešuju poverenje ubrzati a ne otežati ekonomski oporavak, jer je danas poverenje ključni faktor.

Ovo je preuzeto direktno od Alesine i Ardagne.

Tako se do leta 2010. formiralo nesalomivo pravoverje štednje, koje je postalo dominantno u evropskim političkim krugovima i uticajno na ovoj strani Atlantskog okeana. Kako se onda razvijala situacija tokom skoro tri godine od tada?

Za efekte ekonomske politike teško je naći jasne dokaze. Države po pravilu nerado menjaju politiku i nije lako napraviti razliku između efekata polovičnih mera koje one preduzumu i svih ostalih stvari koje se dešavaju u svetu. Obamin stimulatívni plan, na primer, bio je i kratkotrajan i prilično mali u poređenju sa veličinom američke privrede, i nikad nije prešao 2% BDP-a, a sproveden je u ekonomiji ošinutoj najvećom finansijskom krizom u poslednje tri generacije. U kojoj meri se ono što se dešavalo od 2009. do 2011, bilo dobro ili loše, može pripisati stimulansu? To niko ne zna.

Zaokret ka štednji 2010. je, međutim, bio toliko drastičan, naročito u zaduženim evropskim zemljama, da uobičajeni oprez nije nužan. Grčka je nametnula rezanje potrošnje i povećanje poreza u iznosu od 15% BDP-a, Irska i Portugalija od oko 6%, a za razliku od mlakog stimulansa, ovi rezovi su bili dugotrajni i pritom iz godine u godinu pojačavani. Koliko je štednja bila uspešna?

Štednja i rast, uspravno – Rast BDP-a 2008-2012; vodoravno – Mere štednje u procentima BDP-a

Odgovor je da su rezultati bili katastrofalni – što se moglo i predvideti iz udžbenika makroekonomije. Grafikon 2, na primer, pokazuje šta se dogodilo nekim evropskim zemljama (od kojih je svaka predstavljena znakom u obliku dijamanta). Horizontalna osa prikazuje mere štednje – rezanje potrošnje i povećanje poreza – u procentima BDP-a, po procenama Međunarodnog monetarnog fonda. Vertikalna osa pokazuje pravu procentualnu promenu realnog BDP-a. Kao što vidite, države primorane na ozbiljnu štednju iskusile su vrlo ozbiljno nazadovanje, a nazadovanje je bilo manje-više proporcionalno stepenu štednje.

Bilo je nekih pokušaja da se opravdaju ovi rezultati, pre svega od strane Evropske komisije. Ali MMF je, pažljivo proučavajući podatke, ne samo zaključio da je štednja imala ogromne nepovoljne ekonomske efekte, nego je i objavio svojevrsnu *mea culpa* jer je podcenio ove nepovoljne efekte. ¹¹

Ali ima li alternative štednji? Šta je sa rizicima prekomernog zaduživanja?

Početak 2010, dok je grčka kriza svima bila na pameti, rizici prekomernog duga izgledali su očigledni; ti rizici su delovali još veći do 2011, kako su se Irska, Španija, Portugalija i Italija svrstavale u zemlje koje moraju da plaćaju velike kamate. Ali nešto neobično se dogodilo drugim visoko zaduženim zemljama, uključujući Japan, SAD i Britaniju: uprkos velikim deficitima i brzo rastućem dugom, troškovi njihovog zaduživanja ostali su vrlo niski. Ključna razlika, kao što je ukazao belgijski ekonomista Pol Dehraue (DeGrauwe), bila je u tome da li države imaju svoju valutu i da li se zadužuju u toj valuti. Takve zemlje ne mogu da ostanu bez novca, jer mogu da ga štampaju ako im zatreba, a kada ne postoji rizik da će ostati bez novca, razvijene zemlje očigledno mogu da podnesu vrlo visoku zaduženost bez krize.

Dakle, tri godine od zaokreta ka štednji, i nade i strahovi štedljivaca ispostavili su se kao pogrešni. Štednja nije dovela do porasta poverenja; deficiti nisu doveli do krize. Ali zar pokret zagovornika štednje nije bio utemeljen na ozbiljnom ekonomskom istraživanju? U stvari, ispostavilo se da nije – istraživanja koja štedljivci navode vrlo su problematična.

U aprilu 2013. otkriće grešaka u radu Rajhart i Rogofa izazvalo je šok. Uprkos velikom uticaju njihovog rada, Rajhart i Rogof nisu objavili svoje izvore – i istraživači koji su radili sa naizgled sličnim podacima nisu mogli da reprodukuju njihove rezultate. Na kraju su svoju elektronsku tabelu dostavili Tomasu Herendonu, studentu Univerziteta u Masačusetsu – i njemu je ona izgledala veoma čudno. Sadržala je jednu programsku grešku, iako ona nije mnogo uticala na njihove konačne rezultate. Što je mnogo važnije, njihovi podaci nisu obuhvatali iskustvo nekoliko država saveznica – Kanade, Novog Zelanda i Australije – koje su izašle iz Drugog svetskog rata sa visokim dugom, ali su ipak imale solidan rast. Pored toga,

upotrebljavali su vrlo čudno merenje, gde se svaka „epizoda“ visokog duga računala isto, bilo da se odigravala tokom jedne godine lošeg rasta ili sedamnaest godina dobrog rasta.

Bez ovih grešaka i neobičnosti, ipak je postojala negativna korelacija između duga i rasta – ali to je moglo da bude, kao što je verovatno i bilo, uglavnom pitanje slabog rasta koji vodi do visokog duga, a ne obrnuto. I „prag“ od 90 procenata je nestao, što je poljuljalo strašne priče pomoću kojih je prodavana štednja.

Nije iznenađujuće da su Rajnhart i Rogof pokušali da odbrane svoj rad, ali njihovi odgovori su u najboljem slučaju bili slabi, a u najgorem magloviti. Štaviše, oni i dalje pišu na način koji sugeriše, bez izričitog navođenja, da je dug od 90 procenata BDP-a nekakav prag iza koga se dešavaju strašne stvari. Ali zapravo, čak i ako zanemarimo pitanje uzročnosti – da li slab rast izaziva visoku zaduženost ili obrnuto – efekti koji podizanja duga, sa recimo 85 na 95 odsto, imaju na rast prilično su mali i ne opravdavaju dužničku paniku koja je toliko snažno određivala smer politike.

Dakle, u ovom trenutku ekonomija štednje je u lošem stanju. Njene prognoze su se pokazale potpuno netačnima; njeni temeljni akademski dokumenti izgubili su svoj kanonizovani status i postali predmet sprdnje. Ali kao što sam već naveo, ništa od toga (osim one greške u Excelu) ne bi trebalo da nas iznenađuje: svako je iz osnovnih udžbenika makroekonomije trebalo da očekuje ono što se u stvari i desilo, a radovi koji su sada izgubili ugled očigledno su bili manjkavi od samog početka.

Tako se postavlja očigledno pitanje: zašto je uopšte ekonomija štednje toliko silovito obuzela elitno javno mnjenje?

U knjizi *The Alchemists*, Nil Irvin analizira motive Žan Kloda Trišea, predsednika Evropske centralne banke, u njegovom zalaganju za oštre mere štednje:

Triše je zauzeo stav, naročito raširen u Nemačkoj, koji ima korene u svojevršnom moralizmu. Grčka je mnogo trošila i previše se zadužila. Mora da smanji potrošnju i da spusti deficit. Ako pokaže dovoljno hrabrosti i političke odlučnosti, tržišta će je nagraditi nižim troškovima zaduživanja. Mnogo je polagao na moć poverenja...

Imajući u vidu ovakve sklonosti, da li je ikakvo čudo što je kejnzijanska ekonomija bačena na bunjište, dok su Alesina-Ardagna i Rajnhart-Rogof odmah kanonizovani?

Da li je nagon za štednjom psihološko pitanje? Ne, ima tu i dosta sebičnog interesa. Kao što su mnogi posmatrači приметili, zaokret od fiskalnog i monetarnog stimulansa može se protumačiti, ako hoćete, kao davanje prioriteta poveriocima nad radnicima. Inflacija i niske kamatne stope su loše za poverioce, čak iako olakšavaju otvaranje novih radnih mesta; rezanje državnih deficita u uslovima masovne nezaposlenosti može da produbi depresiju, ali povećava uverenost vlasnika obveznica da će u potpunosti biti isplaćeni. Ne verujem da se neko poput Trišea svesno cinično služio klasnim interesima na uštrb opšteg dobra; ali sigurno nije bilo na odmet to što se

njegov osećaj za ekonomski moral tako perfektno poklapao sa prioritetima poverilaca.

Treba imati u vidu i da ekonomska politika od finansijske krize naovamo, iako je u najvećoj meri bila katastrofalna, nije bila toliko loša za bogate. Profiti su se sasvim oporavili, iako se nezapamćena dugoročna nezaposlenost nastavlja; berzanski indeksi na obe strane Atlantskog okeana vratili su se na pretkrizne visine, čak i dok prosečni prihodi padaju. Možda bi bilo preterano tvrditi da najbogatijih 1 posto zapravo imaju koristi od trajne depresije, ali sigurno je da im ona ne škodi mnogo, što verovatno ima neke veze sa istrajavanjem političara na kursu štednje.

Pre četiri godine, misterija je bila u tome kako je takva užasna finansijska kriza mogla da se dogodi, uz toliko malo prethodnih upozorenja. Među teške lekcije koje smo morali da savladamo spadala je krhkost savremenih finansija, ludost banaka kojima je prepušteno da se same regulišu, i rizici onih slojevitih finansijskih aranžmana koji su eliminisali ili smanjili prastari problem rizika.

Ja bih, međutim, rekao – koliko god to slavodobitno zvučalo (upozoravao sam na mehur nekretnina, ali nisam imao predstavu koliko će pad biti dubok kada on pukne) – da je neuspeh u predviđanju krize relativno mali greh. Privrede su komplikovane, konstantno promenjive kategorije; razumljivo je što je tek poneki ekonomista shvatio u kolikoj su meri kratkoročne pozajmice i sekuritizacija hartija poput rizičnih hipotekarnih kredita ponovo oživeli stare rizike, radi čije kontrole je izmišljeno osiguranje uloga i regulacija banaka.

Rekao bih da je ono što se potom dogodilo – kako su odgovorni ljudi okrenuli leđa praktično svemu što su ekonomisti naučili o borbi protiv depresije, kako je elitno javno mnjenje prigrabilo sve što se može upotrebiti za pravdanje štednje – predstavljalo mnogo ozbiljniji greh. Finansijska kriza 2008. je bila iznenađenje i nastupila je izuzetno brzo; ali sada smo godinama zaglavljani u režimu sporog rasta i očajno visoke nezaposlenost. A za to vreme su odgovorni ljudi ignorisali lekcije teorije i istorije.

To je užasna priča, uglavnom zbog strahovitih patnji koje su ove političke greške proizvele. Takođe, ona je veoma zabrinjavajuća za nas koji mislimo da znanje može da popravi nešto u svetu. Ukoliko su odgovorni i uticajni ljudi uopšte koristili ekonomsku analizu, činili su to, kao u onoj izreci, kao što pijanica koristi uličnu rasvetu – za oslonac, ne za prosvetljenje. Radovi i ekonomisti koji su eliti govorili ono što je htela da čuje dizani su u nebesa, uprkos brojnim dokazima da greše; kritičari su ignorisani, koliko god često bili u pravu.

Debakl Rajnhart-Rogof je donekle probudio nadu među kritičarima da logika i dokazi konačno počinju da igraju neku ulogu. Ali treba reći da je prerano za prognoze da li će stisak štednje u kome se koprca ekonomska politika приметно popustiti posle ovih

otkrića. Za sada, glavna pouka iz proteklih nekoliko godina još uvek je da razumevanje samo po sebi nije od naročite koristi.

-
1. Vidi Olivier Blanchard, Daniel Leigh, “Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers”, IMP Working Paper, januar 2013. [↑](#)